

Kocsis Károly (főszerk.): *Magyarország nemzeti atlasza. Természeti környezet*

(Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont, Földrajztudományi Intézet, 2018.)

A nemzeti atlaszok az egyes országok természeti környezetének, népességének, gazdaságának és kultúrájának a térbeli jellemzőit bemutató olyan térképsorozatok, amelyeket állami- és közintézmények adnak ki mint nemzeti jelentőségű és presztízssű alkotásokat. A bennük szereplő – általában szöveges magyarázatokkal is kiegészített – logikusan, arányosan felépített, meghatározott méretarányokat alkalmazó, kartográfiaileg egységes kivitelű térképek az adott állam természeti, gazdasági és társadalmi adottságait mutatják be nagy részletességgel az ország lakóinak, illetve a külföldi érdeklődőknek. Ezért Földünk minden országában – mindenhol és mindenkor – a zászló, a címer és a himnusz mellett ezek a kiadványok is a nemzeti jelképek egyik legfontosabbikát jelentik. Fajsúlyából adódóan kormányzati támogatással és a tudomány képviselőinek (elsősorban a tudományos akadémiáknak) a kezdeményezése alapján, széles körű nemzeti összefogással valósulnak meg. Nem véletlen, hogy az országok általában a függetlenségre törekedve vagy közvetlenül annak elérése után jelentették meg, és többnyire két-három évtizedenként újították fel a saját nemzeti atlaszukat.

A magyar földrajztudomány és térképészet mindig is meghatározó szerepet játszott a nemzet- és honismeret fejlesztésében, a rólunk és országunkról alkotott kép formálásában. Az első világháborút követően az ország korábbi területi egységének a teljes vagy részleges helyreállításához igazolásul szolgáló, a trianoni katasztrófa hatásait tükröző, többnyire francia, angol vagy német nyelvű földrajzi és kartográfiai munkák – köztük térképek, térképsorozatok – jelentek meg. Mai értelemben vett, széles tematikájú nemzeti atlaszt azonban csak a 20. század második felében adtak ki először. A *Magyarország nemzeti atlasza* eddigi két kiadásának az időzítése utólag különösen is érdekesnek tűnik.

Az 1967-es első kiadás az új gazdasági mechanizmusként ismert gazdaságirányítási reform előtti szocialista állapotokat tükrözte, az 1989-es második kiadás pedig a rendszerváltozás előtti izgalmas pillanatokot ragadta meg térképeken és a hozzájuk kapcsolódó magyar és angol nyelvű leírásokban. Az idei kiadás is bizonyonnyal fontos állomást jelent majd az utókor szemében. Az előzőeket ötven, illetve harminc év – azaz egy-két emberöltő – elteltével követő új nemzeti

atlasz létrehozását a Magyar Tudományos Akadémia kezdeményezte, és az MTA Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont Földrajztudományi Intézet koordinálásával és az Eötvös Loránd Tudományegyetem Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszékének a stratégiai partnerkénti közreműködésével valósult meg.

Napjainkban a Föld országainak többsége (az európaiak közül szinte mind) rendelkezik nemzeti atlaszsal mint kiemelkedő nemzeti szimbólummal. A személyi számítógépek megjelenése és széles körű elterjedése világszerte forradalmasította a térképészetet és azon belül az atlaszkartográfiát is. Az 1990-es évektől – a gyártási technikában és az információs technológiában lezajlott változások eredményeként – az atlaszok már képesek a különböző funkcióknak, amelyek az elmúlt évszázad egyes időszakaiban még eltérő hangsúlyt kaptak, egyidejűleg megfelelni. A modern elektronikus atlaszok közül kezdetben a hagyományos módon, nyomtatásban jelentek meg a CD-ROM-változatai bukkantak fel a piacon, majd életre keltek a világhálós nemzeti atlaszok is.

Immár bizonyos, hogy a következő években sikerül megjelentetni *Magyarország nemzeti atlasza* új kiadásának a kötetét is. Míg korábban egyetlen vaskos atlaszt vehetett kézbe az olvasó, ezután a kezelhetőbb, de azért szó szerint súlyos kötetekkel évente fog találkozni az érdeklődő. A nyomtatott változatok a tervek szerint 2018-tól évente, négy önálló részben jelennek meg. Az idén kiadott, a

Természeti környezet című első részt várhatóan az alábbi témakörű, illetve című kiadványok fogják követni: *Társadalom; A magyar állam és helye a világban; Gazdaság*. A felhasználók (pl. kormányzati döntéshozók, az oktatás különböző szintjeinek résztvevői, szakmai érdeklődők) a magyarul és angolul egyaránt négy-négy kötetben megjelenő új kiadványból folyamatosan tájékozódhatnak nem csupán Magyarország, hanem (a témaköröktől, adatoktól függően) tágabb hazánk, a Kárpát-medence természeti, társadalmi és gazdasági viszonyairól, dinamikus térszerkezetéről is. A széles társadalmi rétegekkel való kapcsolattartás érdekében – és a kor követelményeihez igazodva – az atlasz a reprezentatív, nyomtatott forma mellett digitális változatban is elérhető lesz (www.nemzetiatlasz.hu).

Új nemzeti atlaszunk a kötetek sorát tehát hazánk természeti környezetének a bemutatásával kezdi. A kiadvány egyrészt ismerteti a közet-, a víz- és a levegőburkolat állapotát, illetve az élővilág életterét, másrészt olyan szintetizáló fejezeteket, témaköröket is tartalmaz, amelyek a természeti környezet és a társadalom összefonódását, kölcsönhatásait elemzik (pl. tájak, környezet- és természetvédelem, természeti veszélyek). Az egy csokorba gyűjtött, szemléletes tematikus térképeket lapozgatva olyan témakörök szerinti területi sajátosságokról tájékozódhatunk, mint a mérnökgeológia, a földrengések, az éghajlati elemek várható változása, az időjárási rekordok, a talaj-, réteg- és karsztvizek, ásvány- és hévizeink, talajaink jellemzői, a földminőség, a tájtípusok

és tájkarakterek, a tájképi értékek, a hazai élővilág rendkívüli fajgazdagsága, a környezet állapota és a hulladék kezelése, védett természeti területeink, az ökoturizmus, a kiemelkedő fontosságú hazai természeti veszélyek – az ár- és belvíz, az aszály, a talajerózió –, az özőnfajok terjedése és a virágpor-allergia.

Mindez sok-sok tudós összegyűjtött és rendezett tudásának az eredménye, amelyet a szakemberek és a kartográfusaink jó ízléssel formáltak látványos térképekké.

Gercsák Gábor

